

פרק יח - הכרזת העצמאות ומלחמת הקוממיות

שימו לב! יש לצפות בסרטונים המוצעים על מנת לוודא את מידת התאמתם לתלמידיכם.

תכנית החלוקה - כט בנובמבר

סרטונים

סרטון נהדר המתאר את השתלשלות האירועים שהביאו לקבלת ההחלטה באו"ם. (ניתן להראות חלקים מסרטון זה).
סרטון קצר עם הסבר על תכנית החלוקה **ועדות קצרה** של דוד בן גוריון על תחושותיו ביום ההכרזה על תכנית החלוקה.

פעילות - מדווחים על החלוקה!

על כל קבוצת תלמידים לבחור אחת מהאפשרויות הבאות:

- כתיבת כתבה לעיתון.
- הכנת תשדיר.
- כתיבת מכתב.
- כתיבת תפילה אישית.

על כל אחד מהם לכלול את פרטי הצעת החלוקה, מתי ועל ידי מי ניתנה. כמובן שיש לכלול רגשות, תחושות, מחשבות..

מלחמת העצמאות

סרטונים

סרטון על השלב הראשון של מלחמת העצמאות **וסרטון** על השלב השני של המלחמה.

סרטון אנימציה חמוד על מלחמת העצמאות.

פרק מסדרת "חדשות מהעבר" על מלחמת העצמאות.

סרטון קצר על מבצע נחשון.

סרטון קצרצר ומעניין על החזית המצרית וחיל האוויר הישראלי **וסרטון** ארוך מעט יותר על נושא זה.

סרטון על שיירת הל"ה.

ניתן להראות קטעים מה**סרט** "לבד על החומות" על נפילת הרובע היהודי.

דיון - לעזוב או להישאר בכל מחיר?

ניתן לקיים יכוח בצורת "דיבייט" לגבי היישובים המבודדים אשר היו מחוץ לגבולות המדינה היהודית על פי תוכנית החלוקה והערבים ניתקו את דרכי התחבורה אליהם - האם לפנותם או להישאר ולהגן עליהם בכל מחיר? על כל צד להציג את עמדתו וטיעונו על פי הנלמד בספר.

פעילות - נשארים בכל מחיר!

התלמידים יכינו מודעה "שנכתבה" על ידי תושב אחד היישובים המבודדים ובו קריאה להישאר במקום בכל מחיר. במודעה יש לכלול את הסיבות והמטרות להישאר במקום.

פעילות בעקבות שירים

המורה יפנה את התלמידים לשירים מתאימים **מאתר זה** ויבקש מהם לבחור שיר, לכתוב את הרקע לכתיבתו, מהו המידע ההיסטורי שניתן לדלות באמצעותו ומהן התחושות והרגשות העולים מקריאתו/שמיעתו.

פעילות - תכנית ד' יוצאת לדרך!

על התלמידים לנסח מברק המכיל פקודה לצאת לתכנית ד'. המברק יכול את המניעים למהלך ואת המקומות שישוחררו במסגרת תכנית זו. ניתן לבצע משימה זו גם בניסוח פקודה שתוקרא לחיילים על ידי מפקדם. הפקודה תכלול את המניעים, המטרות ומילות העידוד לפני יציאת הלוחמים לקרב.

פעילות - להכריז או לא?

כל תלמיד יקבל פתק. בחלק מן הפתקים יהיה כתוב "בעד" ובחלק אחר יהיה כתוב "נגד". על התלמידים לעצב סטיקרים ובהם משפט - שניים שיביעו את העמדה שקבלו וכן טיעון לעמדה זו.

לדוגמא:

תלמיד שקבל פתק עם המילה "בעד" יוכל לכתוב ב"סטיקר" שלו - "הזדמנות יחידה בהיסטוריה - לא תקח?"

תלמיד שקבל פתק עם המילה "נגד" יוכל לכתוב ב"סטיקר" שלו - חיכינו אלפיים שנה, נחכה עוד קצת.."

לאחר מכן, יתלה המורה את הסטיקרים על הלוח ויערוך הצבעה בקרב התלמידים - אלו מהסטיקרים משכנעים במיוחד? מהי עמדתכם בסוגיה זו לאחר ההתבוננות בסטיקרים?

טקס הכרזת העצמאות

סרטונים

סרטון קצר של הכרזת העצמאות.

פרק בסדרת "חדשות מהעבר" על הכרזת העצמאות.

סרטון אנימציה הכולל בתוכו את הרקע למלחמת העצמאות, מהלך המלחמה והכרזת העצמאות.

סרטון על מגילת העצמאות והדרמה שמאחוריה..

פעילות - יש עצמאות!

על התלמידים לבחור אחת מהמשימות הבאות:

- לשדר בשידור חי ממוזיאון תל אביב את טקס ההכרזה. ב"שידור" עליהם לכלול את הפרטים הבאים: זמן, מקום, ההכנות לטקס, מהלך הטקס וכמובן את תחושותיהם, מחשבותיהם והפרשנות שלהם לאירוע.
- הכנת תחפושת לפורים בנושא: "הכרזת המדינה". על התחפושת לכלול בצורה יצירתית כמה שיותר פרטים הקשורים לאירוע.
- עריכת ראיון עם אדם שנכח במקום. על הראיון לכלול את הפרטים הבאים: זמן, מקום, ההכנות לטקס, מהלך הטקס וכמובן את תחושותיו, מחשבותיו והפרשנות של המראיין לאירוע.

פעילות - עושים סדר במבצעים!

על התלמידים לרשום ליד כל משפט לאיזו מבצע הוא מתייחס - מבצע דני או מבצע דקל או מבצע עובדה.

- הוא היה המבצע הנרחב ביותר שנערך בחזית המרכז.
- הוא היה המבצע האחרון במלחמה.
- במסגרת המבצע נכבשו שטחים רבים בגזרת ירושלים ואיום המצור הוסר ממנה.
- במסגרת המבצע שוחרר אזור הנגב הדרומי.
- במהלך המבצע שוחרר הגליל התחתון והעיר נצרת עברה לידי ישראל.
- המבצע הרחיק את כוחות הלגיון ממרחב תל אביב. בנוסף, מרכזי תחבורה חשובים, כמו שדה התעופה בלוד ותחנת הרכבת בלוד, נכבשו, ונפתחה דרך חלופית לירושלים.
- הנפת דגל הדיו במבצע זה באילת סימנה את סיומה של מלחמת העצמאות.
- מבצע זה נערך בגליל.
- מטרות המבצע היו: הרחקת איום הלגיון מתל אביב, הרחבת הפרוזדור לירושלים והקלת הלחץ מעל ירושלים.
- כוחות צה"ל שהגיעו לחוף אילת הניפו במקום את "דגל הדיו", דגל שאולתר מסדין לבן שעליו צויר בדיו דגל ישראל.
- אחד מיעדי המבצע היה כיבוש הערים לוד ורמלה.

פעילות - מה שייך למה?

בפעילות זו על התלמידים לסמן בצבע אחד את המשפטים המכילים מידע על השלב הראשון של מלחמת העצמאות ובצבע אחר את המשפטים המכילים מידע על השלב השני של מלחמת העצמאות.

שימו לב! ניתן להפוך פעילות זו למשחק כאשר המורה יכתוב על הלוח שתי כותרות: הראשונה - שלב א של מלחמת העצמאות והשנייה - שלב ב של מלחמת העצמאות.

לאחר מכן, יחלק המורה את הכיתה למספר קבוצות ויתן לכל קבוצה מספר כרטיסים. זהה עליהם רשומים משפטים מתוך המשפטים להלן. כל קבוצה בתורה צריכה להדביק כרטיס על הלוח מתחת לכותרת המתאימה. קבוצה שלא הדביקה במקום הנכון, צריכה לחכות לתור נוסף כדי להדביק במקום המתאים. הקבוצה שמסיימת להדביק ראשונה את כל הכרטיסים - מנצחת!

- שלב זה התרחש בתקופה שבין י"ד בכסלו ה'תש"ז - ה' באייר ה'תש"ח (30 בנובמבר 1947 - 14 במאי 1948).
- בשלב זה הצבא העיראקי פלש באזור גשר, השתלט על מפעל החשמל בנהריים, אך נכשל בניסיונותיו לכבוש את גשר ולכן פנה מערבה לעבר השומרון והגיע קרוב לראש העין.
- בשלב זה בוצעו על ידי הערבים מארבים והתקפות על נוסעים יהודים בדרכים.

- בשלב זה נערך בגליל במסגרת קרבות עשרת הימים, "מבצע דקל", שבמהלכו שוחרר הגליל התחתון והעיר נצרת עברה לידי ישראל.
- בשלב זה נסעו היהודים בשיירות מלוות בלוחמים כדוגמת שיירת חולדה, שיירת הל"ה ועוד.
- בשלב זה צה"ל הפתיע את המצרים ותקף אותם בעזרת מטוסים שנרכשו זה עתה.
- בשלב זה הוחלט לעבור להתקפה, במסגרתה יצאה לפועל "תוכנית ד" במהלכה נפרצה זמנית הדרך לירושלים ונכבשו הערים המעורבות: יפו, חיפה, טבריה, צפת, בית שאן ועכו, וכן שכונות בתוך ירושלים.
- בשלב זה הצליחו כוחות צה"ל לדחוק את הפולשים מחוץ לגבולות הארץ ולהשתלט על רוב שטחי הנגב והגליל.
- בשלב זה עדיין שהו הבריטים בארץ.
- בשלב זה, הוקמו שתי רשויות שפעלו באופן זמני כהכנה לקראת מדינת ישראל העצמאית העתידה לקום: הראשונה - מועצת העם, והשנייה - מנהלת העם.
- בשלב זה פלשו צבאותיהן של סוריה, לבנון, ירדן, מצרים ועירק לישראל.
- בשלב זה התקיימה הכרזת העצמאות.
- בשלב זה התגלתה דרך נוספת להגיע לירושלים, הלא היא "דרך בורמה".
- בשלב זה הצבא הסורי תקף בעמק הירדן והצליח לכבוש את צמח ומשמר הירדן, אך לבסוף עלה בידי צה"ל לבלום אותו.
- בשלב זה החליטה הנהגת היישוב לעבור ממגננה להתקפה יזומה ולנסות להשיג שליטה על אזורים רבים, בעיקר אלו שיש להם חשיבות אסטרטגית.
- בשלב זה השתלט הלגיון הירדני על אזור לטרון וחסם בכך את הדרך לירושלים.
- בשלב זה נפל הרובע היהודי בידי הלגיון הירדני, לאחר תקופה ארוכה של לחימה אמיצה ועיקשת של תושביו ומגיניו.
- בשלב זה פלש הצבא הלבנוני לגליל העליון אך נבלם ולא נחל הצלחות משמעותיות.
- בשלב זה נקבעה בתיווכו של האו"ם הפוגה שבמהלכה היו אמורים הצד היהודי והערבי להגיע להסדר מדיני. הפוגה נוצלה בצד היהודי להתארגנות, אימונים, קליטת הנשק שהגיע, ועוד.
- בשלב זה הותקפו שכונות יהודיות בערים המעורבות כמו ירושלים, תל אביב-יפו, טבריה וצפת וחיפה ויישובים מבודדים.
- בשלב זה פלש הצבא המצרי בדרום בשני צירים. הכוח העיקרי כבש את קיבוץ יד מרדכי ואת ניצנים והצליח להתקדם עד סמוך לאשדוד, שם נעצר ליד גשר "עד הלום" שפוצץ על ידי כוחותינו.
- בשלב זה בוצעו התקפות על הישוב היהודי על ידי כנופיות ערביות מקומיות שזכו לתמיכה ממדינות ערב על ידי משלוח נשק, תחמושת ולוחמים מתנדבים.
- בשלב זה הוקם צה"ל - צבא ההגנה לישראל וביחידות הלוחמות נערכו טקסי שבועת האמונים לצה"ל.
- בשלב זה התקיימו "קרבות עשרת הימים". אחד המבצעים המרכזיים בהם היה "מבצע דני" במהלכו שוחררה לוד וכפרים נוספים וכן הוסר המצור על ירושלים.
- בשלב זה החלה ארצות הברית לסגת מתמיכתה בתוכנית החלוקה מחשש שהקמת המדינה היהודית תסתים בטבח יהודי ארץ ישראל.
- בשלב זה נערך "מבצע עובדה" במסגרתו שוחרר אזור הנגב הדרומי.

משחק - מה קדם למה?

המורה יחלק לכל קבוצת תלמידים פתקים שעליהם רשומים משפטי האירועים להלן. על התלמידים לסדר את המשפטים בסדר הכרונולוגי הנכון. קבוצה שמסיימת ראשונה - מנצחת!

- ניתן גם לבקש מהתלמידים להסתדר בטור לפי הכתוב בפתק שבידם. כך שייצור טור לפי סדר האירועים.
- שימו לב!** במקרה וישנם אירועים שהתרחשו בו זמנית, יש לכתבם אחד לאחר השני ולסמן בכל דרך שהיא את עובדת התרחשותם בו זמנית.
- הצבא העיראקי פלש באזור גשר, השתלט על מפעל החשמל בנהריים, אך נכשל בניסיונותיו לכבוש את גשר ולכן פנה מערבה לעבר השומרון והגיע קרוב לראש העין.
 - הערבים מבצעים מארבים והתקפות על נוסעים יהודים בדרכים.
 - בגליל נערך במסגרת קרבות עשרת הימים, "מבצע דקל", שבמהלכו שוחרר הגליל התחתון והעיר נצרת עברה לידי ישראל.
 - היהודים נאלצו לנסוע בשיירות מלוות בלוחמים כדוגמת שיירת חולדה, שיירת הל"ה ועוד.
 - צה"ל הפתיע את המצרים ותקף אותם בעזרת מטוסים שנרכשו זה עתה.
 - צה"ל עבר להתקפה, במסגרתה יצאה לפועל "תוכנית ד" במהלכה נפרצה זמנית הדרך לירושלים ונכבשו הערים המעורבות: יפו, חיפה, טבריה, צפת, בית שאן ועכו, וכן שכונות בתוך ירושלים.
 - כוחות צה"ל הצליחו לדחוק את הפולשים מחוץ לגבולות הארץ ולהשתלט על רוב שטחי הנגב והגליל.
 - הוקמו שתי רשויות שפעלו באופן זמני כהכנה לקראת מדינת ישראל העצמאית העתידה לקום: הראשונה - מועצת העם, והשנייה - מנהלת העם.
 - צבאותיהן של סוריה, לבנון, ירדן, מצרים ועירק פלשו לישראל.
 - התקיימה הכרזת העצמאות על ידי דוד בן גוריון.
 - התגלתה דרך נוספת להגיע לירושלים, הלא היא "דרך בורמה".
 - הצבא הסורי תקף בעמק הירדן והצליח לכבוש את צמח ומשמר הירדן, אך לבסוף עלה בידי צה"ל לבלום אותו.
 - הלגיון הירדני השתלט על אזור לטרון וחסם בכך את הדרך לירושלים.
 - נפל הרובע היהודי בידי הליגיון הירדני, לאחר תקופה ארוכה של לחימה אמיצה ועיקשת של תושביו ומגיניו.
 - הצבא הלבנוני פלש לגליל העליון אך נבלם ולא נחל הצלחות משמעותיות.
 - נקבעה בתיווכו של האו"ם הפוגה שבמהלכה היו אמורים הצד היהודי והערבי להגיע להסדר מדיני. הפוגה נוצלה בצד היהודי להתארגנות, אימונים, קליטת הנשק שהגיע, ועוד.
 - הותקפו שכונות יהודיות בערים המעורבות כמו ירושלים, תל אביב-יפו, טבריה וצפת וחיפה ויישובים מבודדים.
 - הצבא המצרי פלש בדרום בשני צירים. הכוח העיקרי כבש את קיבוץ יד מרדכי ואת ניצנים והצליח להתקדם עד סמוך לאשדוד, שם נעצר ליד גשר "עד הלום" שפוצץ על ידי כוחותינו.
 - בוצעו התקפות על הישוב היהודי על ידי כנופיות ערביות מקומיות שזכו לתמיכה ממדינות ערב על ידי משלוח נשק, תחמושת ולוחמים מתנדבים.
 - הוקם צה"ל - צבא ההגנה לישראל וביחידות הלוחמות נערכו טקסי שבועת האמונים לצה"ל.
 - התקיימו "קרבות עשרת הימים". אחד המבצעים המרכזיים בהם היה "מבצע דני" במהלכו שוחררה לוד וכפרים נוספים וכן הוסר המצור על ירושלים.
 - ארצות הברית החלה לסגת מתמיכתה בתוכנית החלוקה מחשש שהקמת המדינה היהודית תסתיים בטבח יהודי ארץ ישראל.
 - נערך "מבצע עובדה" במסגרתו שוחרר אזור הנגב הדרומי.

משחק - באיזה מבצע שוחררתי?

התלמידים יכינו בעצמם משחק זיכרון של שמות המבצעים והמקומות ששוחררו במהלכם.

ניתן לשחק גם בדרך נוספת:

המורה יכין מספר כרטיסים (לכל כרטיס מספר עותקים) עליהם יהיו רשומים שמות המבצעים. כל תלמיד יקבל כרטיס. לאחר מכן יבקש מהמורה מכל התלמידים שבכרטיס שלהם רשום שם המבצע שבו שוחררה העיר לוד (לדוגמא) להחליף מקומות זה עם זה. וכך הלאה..

פעילות - מעוררים השראה!

המורה יבקש מהתלמידים לעצב סטיקרים עם משפטי השראה שמטרתם לרומם את רוח העם והלוחמים ולבסס את צדקתם באמונת הדרך.

לדוגמא: "נלחמים בשביל מדינה אחרי אלפיים שנה!"

"נלחמים למען התגשמות חזון הנביאים!"

"חייל! אבות אבותייך בכל הדורות נושאים אליך עיניים!" ועוד.

פעילות - יוצרים כתב חידה!

התלמידים יחברו טקסט של הודעה שהוא למעשה כתב חידה הכולל בתוכו כמה שיותר מושגים הקשורים למלחמת העצמאות. לדוגמא:

"הי **דני**, מה נשמע? אני מקווה שאתה בטוב! הראיתי לאמא שלי את התמונה ששלחת לי, בה אתה יושב מתחת ל**דקל** ושותה קולה. נראה שאתה ממש נהנה בחופשה! אני ממש שמח ששמעת לעצתי לקחת **בעשרת הימים** האחרונים חופשה ולנסוע לנופש. ה**עובדה** שאתה נהנה, משמחת אותי מאוד!" וכו'..

ניתן כמובן לחבר כתב חידה עם לפחות עשרה מושגים ולבקש מהתלמידים למצוא את המושגים המסתתרים בתוכו ולכתוב את המידע הידוע להם על כל מושג.

אלטלנה

סרטונים

סרטון מטעם מרכז מורשת בגין ו**סרטון** נוסף המציג את נקודת המבט של חברי האצ"ל.

סרטון המציג שאלות בנוגע לפרשה ושני משיבים המייצגים שתי נקודות מבט. סרטון זה יכול להוות בסיס מצוין לניהול "דיבייט" בכיתה לגבי אופן ההתנהלות ואופי התגובה של בן גוריון.

מומלץ בהקשר זה לספר לתלמידים על מיזם חדש שנוצר תוך שיתוף פעולה בין מרכז מורשת בגין לבין המכון למורשת בן-גוריון - **פודקאסט** בעל מספר פרקים, המציג את פרשת אלטלנה ומנסה ליצור נרטיב (סיפר) משותף.

ניתן לדון עם התלמידים בשאלות כגון:

- האם ניתן ליצור נרטיב משותף? אם כן, כיצד?
- האם יש סיבה שמיזם זה יצא לפועל רק עשרות שנים אחרי האירוע? מהי?
- לו הייתם יוצרים פודקאסט בנושא, מהם המסרים שהייתם רוצים להנחיל דרכו?

פעילות - עושים כבוד למנחם בגין!

נבקש מהתלמידים לנסח מכתב המלצה המיועד לוועדה שתפקידה להחליט אלו אנשים יקבלו פרס בגין תרומה משמעותית להגברת האחדות בעם. על התלמידים לשכנע את חברי הוועדה להעניק את הפרס למנחם בגין לאור התנהלותו בפרשת אלטלנה. המכתב יכלול את הנמענים, נושא הפנייה, את השתלשלות האירועים ואת הבקשה ומניעיה.

דיון ופעילות - "מלחמת אחים - לעולם לא!"

ניתן לשוחח עם התלמידים על מיזמים שהוקמו במטרה להגביר את האחדות בעם ולבקש מהתלמידים להעלות הצעות מעשיות למיזמים נוספים בתחום זה.